

Om döden mot en fond av liv

BÖCKER

Kerstin Bergström
"Slutord"
 Ord&visor förlag, 2014

FINAL. Sommaren 2010 uttalade sig en representant för länsbiblioteket i Norrbotten om litteraturlivet i Luleå. Vederbörande lät – förvisso inför en liten skara åhörare, men ändå själv säkert och tydligt – meddela att staden inte hyst några författare av betydelse.

Påståendet var lika absurt som orättvist. Vänner av Erik Lindegren skulle nog ha skrålat högt i protest. Och hade Torbjörn Säfve hört på skulle smockan hängt i luften. Själv tänkte jag på **Kerstin Bergström**. Hennes fina och ofta förbisedda författarskap, alla de 18 utmärkta böckerna.

Bergströms djupt personliga, storslagna och vågade skrivprojekt sjösattes vid en sen ålder. Det hela började med trilogin Parkeringsplatsen (1976), Rollen (1977) och Resan (1978). Jag läste dem för många år sedan men kan fortfarande känna den kalla prosaströmmen isa längs ryggraden. Dödsfixeringen, hatet till den alkoholiserade modern och kärleken till de två döttrarna kamperade vilt mellan pärnarna.

Sedan kom skildringarna av den norrbottniska miljön i böckerna Staden (1981) och Vägen (1984). Den förstnämnda titeln bjuder fortfarande på den vackraste kärleksförklaringen till Kiruna som står att finna.

Bergström älskar, och lovsjunger, vintern, kylan och de skarpa konturerna som uppstår inom och utanför kroppen när blanksvart himmel möter landskap i snö.

Men kanske är det ändå Boken om henne (1988) som är författarens största bedrift. Bergström lät tio år passera innan hon återvände till barndomshemmet Vindarnas hus, människorna som då befolkade det och själv-

klart modern. Såväl stilen som tonen hade skärpts, vilket medförde att projektet väckte väldig uppmärksamhet.

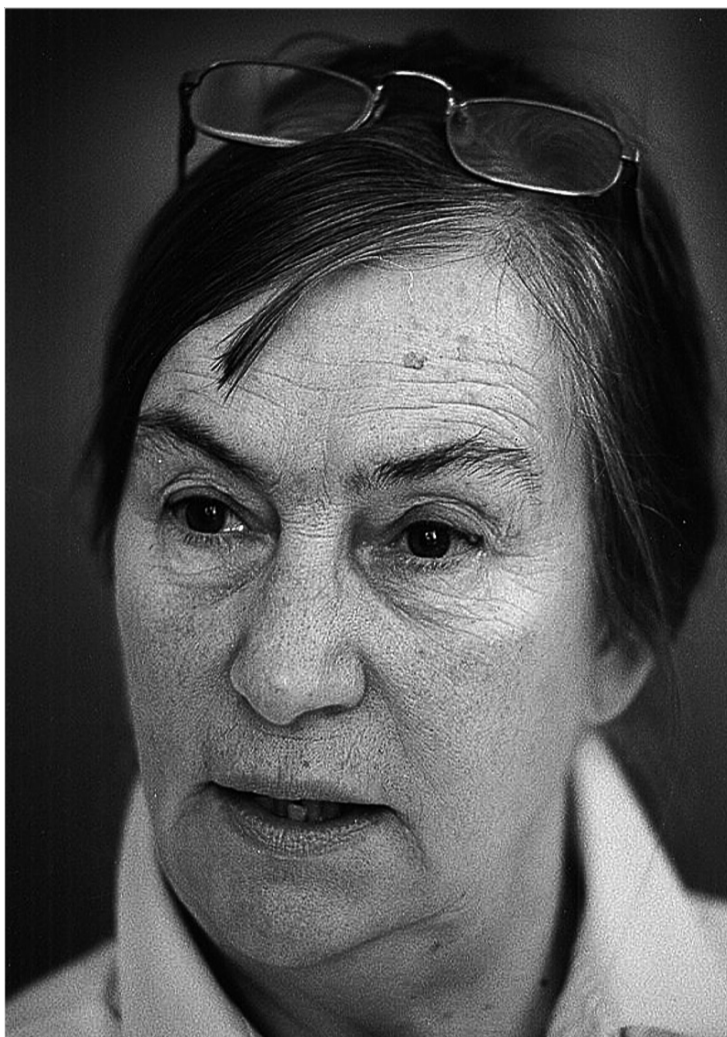
Hur vågade hon skriva så om sin egen mamma, undrade såväl kritiker som läsare? Om en person som ännu levde? Samma typ av frågor som förföljde Kerstin Thorvall ställdes nu till en "kvinnlig bekännelseförfattare" från Luleå.

Bara det epitet... Vem skulle bruka det i dag? Skulle någon reducera Enquist, Noréns och Knausgårds verk till "bekännelseböcker"? I dag vet vi att det bidragit till en förminskad bild och att Bergström inte lyfts fram ordentligt, varken som berättare eller prosaist. Av de litterära vittnesmål som getts från Luleå och Norrbotten måste hennes ändå höra till de mest betydelsefulla.

Under våren drabbas jag återigen av Kerstin Bergströms författarskap. **"Slutord"** är titeln på den tunna bok som ges ut av Ord&Visor i Skellefteå. Citationstecknen finns inte där för att antyda en tvekan (detta är verkligen den sista boken), utan för att markera att namnet är lånat av Sven Delblanc som använde det till sitt eget slutanförande.

En berättelse om författarkollegan får också öppna denna tänkeskrift som rymmer funderingar kring livet, skrivandet och läsandet. Det var nämligen han som var rådgivare inför utgivning av Bergströms debut.

"Slutord" mäter bara 100 sidor men rymmer ändå oerhört mycket. Här avhandlas alla bostadsorter – Luleå, Kiruna, Boliden och Seskarö. Varje flytt har varit uppslitande, och de nya omgivningarna har tvingat fram nya perspektiv hos författaren. I slutändan är hon dock en typisk norrländsk författare, en outsider av nomadisk och undflyende karaktär. Det personliga ges utrymme i böckerna, ingen annan stans. Därför är detta också en bok som besvarar frågor. En nyckel till hela författarskapet.

Kerstin Bergströms författarfinal "Slutord" är 100 välfyllda sidor.

Mycket i "Slutord" handlar om smärtan och döden, men alltid framskrivet mot en fond av liv. Språket är okonstlat och komprimerat till att bara rymma det allra viktigaste. Det vilar över alltsammans som ett dunigt snötäcke, tvingar fram långa pauser. Läsaren får liksom borra sig ner i det för att ta mark. Det vita, prosaiska och beslöjade tjänar också som kontrast mot det kolmörka. När tankarna pulsar iväg är det hårt åstramad språket en garant för att avvikelserna från stigen blir korta.

Ett kapitel handlar om Bergströms livslånga förhållande

till Sylvia Plaths böcker, ett annat om Ann Heberlein och kritiken som hennes Jag vill inte dö, jag vill bara inte leva resulterade i. Rösterna var milda om man jämför med hur det lät när Bergström utkom med sin mörkaste roman Resan, i vilken hon skisserade upp ett planerat självmord. "Koketterande", "deprimerande" och "destruktivt" rubricerades det. En kritiker gick så långt som att kalla författaren "mentalt skadad".

Man kan förstås ana viss beskhet hos Bergström när hon gång på gång tvingas konstatera att hon var för tidigt ute i sina val av te-

man och genreväxlingar. Å andra sidan har hon inte fel. Och egentligen var det kanske inte så viktigt, när skrivandet till syvende och sist handlade om att skapa något konstruktivt av det allra svåraste. Själv verkar hon ha försonats vid den tanken. Jag hoppas i alla fall det. 1 oktober fyller Kerstin Bergström 80 år. Men det är "Om Livet vill", som hon skriver. Hon är mycket sjuk.

Mina anteckningsböcker från de senaste fem åren är också fullklottrade med berättelser om författare som aldrig uppskattades efter förtjänst, som marginaliserats och glömts bort. Bergström riskerar oneligen bli en i raden. Det är inte bara länsbiblioteket som slarvar bort en av sin stads intressantaste skrivare i sin marknadsföring av det litterära Norrbotten. Hennes böcker är i mycket uttrangerade från biblioteken. De har funnits en tid, och de har förstås tjänat ett syfte för författaren och publiken, men de borde ha nått så många fler.

"Slutord" är en värdig final, men det återstår verkligen att avtacka författaren själv. Till de vackraste partierna i boken hör beskrivningen av hur hon skulle vilja fira de 80 åren i oktober, med en fest i Kulturens hus i Luleå. Så, tänker jag, att det borde gå till. Författaren sitter då på scenen i en vacker och bekväm stol för att lyssna till ett program som hon personligen sammanställt. Aftonen skulle bjuda uppläsningar ur hennes romaner och dikter tonsatta i en kammarversion. Kerstin och Staffan Westerberg skulle jämföra sina barndomar i Luleå, så olika men ändå så lika. Därefter skulle Märta Tikkanen inta scenen för att berätta om hennes nästan fyrtioåriga brevväxling med sin vän i Norrbotten.

Och framåt småtimmarna "när vi kommer ut på trappan", skriver Bergström, "skulle det snöa". Och hon skulle utbrista "Jag har beställt den. I natt skall det snöa hela natten!".

ERIK JONSSON

Etisk kritik mot pressfotografer

FOTO Pressfototävlingen World Press Photo avgjordes tidigare i veckan. Nu står det klart att åtta procent av bilderna som tog sig till final var manipulerade, skriver British Journal of Photography.

– Jag är glad att vi hittade dem och vi skickar nu ut ett tydligt budskap: om du manipulerar dina bilder så kommer du antagligen bli upptäckt, och du kommer att skämmas, säger juryns ordförande Gary Knight till tidningen.

Det handlar ofta om små men etiskt oacceptabla förändringar.

Det var efter att svenske Paul Hansen vann förra året, med en bild av ett begravnings-tåg i Gaza, som debatten om bildmanipulation tog fart. Ljust i bilden hade justerats till den gräns att många tyckte att den borde ha diskvalificerats. Efter det skärptes reglerna för manipulation och numera jämförs råfilerna och kopiorna. (TT)

Paul Hansen vann World Press Photo förra året, vars bild skapade debatt om bildmanipulation, men han friades. FOTO: FREDRIK SANDBERG/TT

2

...så många uppsättningar av operan Gianni Schicci kommer registreras Woody Allen att ha gjort vid premiären i juni 2015 i Madrid där han gör den tillsammans med operastjärnan Plácido Domingo, enligt Svenska Dagbladet med hänvisning till LA Times. Allen har tidigare satt upp Gianni Schicci i Los Angeles 2008 (TT)